

Ulkopolitiikan tyyppin ja ulkopoliittisen toimijan koon perusteella Maude puhuu puolueettoman pikkuvallion ulkopoliitikasta. Suomen ulkopoliittikka on puolueettomuutta suurvallan varjossa, ja tämän varjon luo Suomen ja Neuvostoliiton välille solmittu YYA -sopimus. Kirjoittaja toteaa maassamme harjoitetun ulkopoliittisen perussuuntauksen, Paasikiven—Kekkonen -linjan, nauttivan lähes yksimielistä kannatusta. Tänään se tajutaan Suomen elintärkeiden etujen ajamiseksi ja vaalimiseksi. Ansio lankeaa Suomen sotien jälkeiselle ulkopoliittiselle johdolle.

Suomen ja Neuvostoliiton välinen YYA -sopimus on saanut osakseen päähuomion ja sopimus on tarkasteltavana kautta koko teoksen. Kirjoittaja esittää historiallisen taustan ja YYA:n syntyvaiheet asiallisesti ja ymmärtäväisesti, mutta mikä on sopimuksen teoria ja käytäntö. Erityistä huomiota saavat osakseen tietenkin 1. ja 2. artikla. Kirjoittajan mielestä Suomessa ymmärretään hyvin sopimuksen yleinen merkitys, mutta ei uskalleta pohtia siihen liittyviä ongelmia, tietyt mahdolliset tilanteet ikäänkuin sysätään syrjään ja mieluummin vaietaan. Miten sopimus toimii erityyppisissä konfliktitilanteissa. Yleiseurooppalaisessa konfliktissa nousisi esiin ongelmia, jotka olisivat äärimmäisen vaikeita suomalaisille. Kirjoittaja esittää erityyppisiä tilanteita ja päätyy varsin pessimistiseen lopputulokseen: Suomi ei voisi pysyä puolueettomana. Sopimus ei takaa Suomelle maksimaalista turvallisuutta, kuten molemminpuolista apua koskevien sopimusten aina oletetaan tekevän. Se on kenties parempi kuin sopimukseton tila, mutta kaiken aikaa on tarjolla hirvittävä riski. Tästä perusyyttä Suomen turvallisuuspolitiikan pääpaino onkin muualla, nimittäin aktiivisen ulkopoliittikan aloitteissa.

GEORGE MAUDE, Suomalainen dilemma — puolueettomuus suurvallan varjossa, suom. Ahti M. Salonen, Otava, Keuruu 1977, 184 sivua.

Brittiläinen tutkija George Maude luo erään kuvan siitä, miten lännessä Suomen puolueettomuuspolitiikkaa ja siihen olennaisesti liittyviä Suomen ja Neuvostoliiton suhteita arvioidaan. Kirjoittaja on työskennellyt joitakin vuosia Suomessa, joten hän on päässyt ehkä lähemmäksi suomalaista yhteiskuntaa kuin eräät aikaisemmat ulkomaiset Suomen politiikan tutkijat.

Suomen aktiivista ulkopoliittikkaa on arvosettava ja Maude antaakin tunnustuksen Paasikivi—Kekkonen -linjan nimellä harjoitetun ulkopoliitikalle. Suomi on kuitenkin pikkuvallio, ja brittiläisen tutkijan on vaikea käsittää kunnianhimoisuutta, jota uuden ulkopoliittikan muotollijat ovat esittäneet Euroopassa ja koko maailmassa. Tietyissä kysymyksissä on hätiköity. Saksojen — pakettina tunnetun ehdotuksen Suomi teki esittäen suureellisuutta, jota eivät Saksat eivätkä suurvallat voineet käsittää. Suomalaisten ajama ETYK-turvallisuutta paperilla — kuten Maude sitä nimittää, on Suo-

messa nähty liian suurena ja ihanteellisena tapahtumana. Niin ETYK:ssä kuten ehdotuksessa Pohjois-Euroopan ydinaseeton vyöhyke on myötäillyt Neuvostoliiton jo aiemmin tekemiä ehdotuksia.

Tietysti Maude ruotii käsitettä finlandisointi. Se on hänen mielestään opinkappale, joka on menettänyt merkityksensä, jos tarkastellaan Suomen politiikkaa kokonaisuutena ja tunnus-tetaan Suomen menestyksellinen pyrkimys pitää yllä ja voimistaa läntisiä suhteitaan. Mutta niin riittämätön kuin tuo käsite onkin, se on joka tapauksessa luotu ja siten edustaa pyrkimystä ymmärtää Suomen asemaa Euroopassa ja ennen kaikkea monisäikeistä suomalais-neuvostolaista suhdetta.

Turvallisuuspolitiikka muodostuu ulkopoliitiikasta ja puolustuspolitiikasta. Suomessa ulkopoliitiikka kulkee puolustuspolitiikan edellä. Arvioidessaan suomalaista puolustuspolitiikkaa Maude päätyi melko yllättäviin päätelmiin. Hän näkee puolustuspolitiikan itsenäisenä osana, jolle saattaa tulla teoreettisena mahdollisuutena puolustautuminen myös Neuvostoliittoa vastaan. Kirjoittaja toteaa Lapin suuren strategisen merkityksen ja päätyy olettamukseen, että Suomi ei tositalanteessa puolusta Lappia. Kriisitilanteessa Lapista voidaan lupua, eikä siellä kannata pitää joukkoja. Pitääkseen tällaisen ajattelun loitolla Suomi on sijoittanut Lappiin yhden pataljoonan pettääkseen itseään. Mauden kirjan ilmestyttyä on todettava Suomen hallituksen päätös Lapin alueella olevien joukkojen tuntuvasta vahvistamisesta.

Luvussa puolueettomuus ja kansantalous Maude toteaa, että kauppapolitiikka on Suomessa virallisesti määritelty osaksi ulkopoliitiikkaa, mikä puolestaan asettaa kauppapolitiikalle rajoituksia. Tämä ei näet voi olla ristiriidassa ulkopoliitiikan perinnäisten tarkoituksien, puolueettomuuden ja kansallisen turvallisuuden säilyttämisen kanssa. Sikäli kuin maan poliittinen puolueettomuus on kyseessä, se rajoittaa jossakin määrin taloudellisten etujen esteetöntä tavoittelua. Suomen kauppasuhteet Neuvostoliiton kanssa ovat voimistuneet ja tässä Maude näkee liiallisen sitoutumisen vaaran. Missä määrin Neuvostoliitto voi kauppapolitiikalla vaikuttaa Suomen puolueettomuuteen? Lisääntyvät energiatoimitukset Neuvostoliitosta antavat sille mahdollisuuden kriisiaikana manipuloida Suomen ulkopoliitiikkaa.

Idänkaupan edullisuudesta länsimaisen laman aikana Maude ei mainitse mitään.

Suomen harjoittama YK-politiikka on ollut kautta linjan mittavaa ja onnistunutta. Suomen aktiivisuuden tällä alueella Maude kytkee jälleen Suomen ja Neuvostoliiton suhteisiin. Mitä paremmin maailmanrauha pystytään turvaamaan, sitä vähemmin tulee esille tilanteita, joissa suomalaisten ongelmaa YYA:ta pitäisi ottaa esille. Mieluimmin lääkäri kuin tuomari, oli presidentti Kekkonen YK-puheen perusajatus ja mittavia lääkäreitä Suomi onkin pystynyt tarjoamaan, Tuomiojaa, Martolaa jne. Tunarointia on myös esiintynyt. Jakobsonin pääsihteeriehdokkuuden ajaminen osoitti rajan, mihin saakka pikkuvaltio kykeni manipuloidaan kansainvälistä poliittista järjestöä. Suomalaiset olivat tässä asiassa intoilleet, maltillisempi toiminta olisi tuottanut paremman tuloksen. Sotilaallinen rauhanturvatoiminta on suomalaista YK-politiikkaa parhaimmillaan, ja Maude uskoo, että suomalaisten palveluksia tällä alueella tullaan edelleen tarvitsemaan.

Suomen ulkopoliitiikkaa koskevalla tieteellisuontoiselle keskustelulle on ollut moniin muihin maihin verrattuna ominaista suhteellisen suuri yksimielisyys, joskin yksityiskohtien osalta on esiintynyt selviä painotuseroja. Nämä erot ovat tulleet näkyviin ennen kaikkea YYA-sopimuksen eräiden artiklojen tulkinnassa sekä niiden välisessä painotuksessa. Tähän liittyvään keskusteluun Mauden teos tarjoaa mielenkiintoisen kannanoton.

Mikä on ulkopoliitiikan kuva ulkomailla? Mauden teos osoittaa, että tietämys Suomen ulkopoliitiikasta ja sen sisällöstä näyttää jatkuvasti varsin puutteelliselta tai ennakkoluulojen sävyttämältä. Suomalaisia on usein moitittu itkeskeisyydestä ja omahyväisyydestä heidän suhtautuessaan itsestään esitettyihin näkemyksiin. Suomalaisen pitäisi olla tarkemmin selvillä siitä, miten heitä ymmärretään ja hoitaa tiedotustointaansa paremmin kuin tähän asti.

Onko ulkopoliitiikka suomalaisille ongelma. Maude kysyy ja tulee siihen tulokseen, että varsinkin perussopimuksen YYA-sopimuksen kohdalla näin on. Maude spekuloi erilaisilla tilanteilla ja päätyy usein suomalaisten kannalta masentavaan lopputulokseen. Maude ei näe riittävästi YYA:n positiivisia puolia eikä varsinkaan sen kriisitilanteita ehkäisevää vaikutusta. YYA-sopimus jää siten Maudelle ongelmaksi. Erityyppisillä tilanteilla voidaan

spekuloida loputtomasti, mutta tämäntyyppinen tutkimusote on hedelmätön. Suomen mallin teoreettinen erittely on vielä vähäistä, mutta jos lähdetään aina siitä, että Suomi on erikoistapaus, ei tämäkään lähtökohta ole antoisa.

Mauden näkemys pienen ja suuren maan suhteista on yksinkertainen voimapolitiittinen suhde. Hän esittää tilanteita, joissa voimankäyttö on luonnollinen tapa ratkaista asioita. Tällainen käsitys Suomen ja Neuvostoliiton suhteista on vanhentunut. Yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten valtioiden yhteistyöpolitiikka on kyettävä nykyään näkemään yksinkertaisesti pyrkimyksenä yrittää katsoa asiaa myös toisen osapuolen näkökulmasta. Tahdikkuutta ja keskinäistä empatiaa tarvitaan yhä enemmän kansainvälisissä suhteissa. Tämä saattaa oudoksuttaa vielä monia kuten kansainvälisen politiikan tapahtumat maailmalla osoittavat, mutta Suomen ja Neuvostoliiton väliset suhteet voivat olla esimerkki parempaan.

Teuvo Tikkanen